

економічної оцінки платоспроможності і фінансової стабільності юридичної особи-акціонера (учасника) комерційного банку чи даними бухгалтерського балансу на звітну дату) не існує. Поряд з обмеженістю критеріїв оцінки кредитного портфеля українських банків, відсутні також аналіз динаміки і структури кредитного портфеля: немає єдиного підходу до оцінки кредитного ризику на основі системи коефіцієнтів, грошового потоку. По-друге, НБУ визначив єдині способи регулювання кредитного ризику тільки в резервуванні. Страхування депозитів в країні відсутнє. Лімітування заборгованості (в тому числі окремих категорій позичальників і клієнтів) перебуває на стадії становлення. Гарантії, запоруки, застави, страхування не завжди дозволяють реально знизити кредитні ризики.

Наш аналіз показав, що в Україні необхідно продовжити роботу щодо мінімізації кредитного ризику впровадженням єдиних підходів до оцінки: а) кредитоспроможності позичальників; б) якості короткострокових кредитів; в) ділового ризику. З іншого боку, необхідно проводити послідовний аналіз якості кредитного портфеля банку в цілому і його структури, зокрема, по короткострокових кредитах. Враховуючи міжнародний досвід організації кредитних відносин, вітчизняної практики, вважається доцільним запропонувати єдину систему оцінки і управління кредитним ризиком на основі вироблення процедур кредитування, підготовки необхідних документів для внутрішнього і зовнішнього аудиту. Вважається доцільним у цьому зв'язку сконцентрувати увагу банківських працівників на необхідності підготовки «Керівництва з кредитної політики», в якому детально опрацювати питання кредитної політики банку з позицій мінімізації кредитного ризику по кожній окремо взятій позиції і банку в цілому (по кредитному портфелю і його окремих сегментах, наприклад, по короткострокових позиках), підготувавши необхідні методики оцінки кредитоспроможності позичальників; аналізу грошового потоку позичальника і самого банку з метою мінімізації ризиків; системи фінансових коефіцієнтів для оцінки кредитного ризику по короткострокових, іпотечних та інших позиках.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Дзюблук О.В., Тернопіль, ТАНГ

Процес реформування економічної системи України супроводжується значними зрушеннями в усіх сферах господарського життя суспільства. Особливо це стосується фінансово-кредитного сектора економіки, ринкові перетворення у якому досягли найбільшого прогресу порівняно з іншими ланками господарського механізму країни. Саме цей сектор - фінансовий ринок - відіграє вирішальну роль в утворенні середовища для мобілізації і вільного переливу капіталу, приватизації, нагромадженні коштів для структурної перебудови економіки і розвитку підприємництва.

Ключовим елементом в інфраструктурі фінансового ринку є система банківських установ, які у своєму розвитку за останні роки пройшли складний шлях від централізованого планового механізму розподілу й видачі коштів до сучасної дворівневої банківської системи ринкового типу, що забезпечує фінансове посередництво та надає ряд важливих послуг суб'єктам підприємницької діяльності, населенню і державі. Позитивні якісні зрушення у функціонуванні банків пов'язані з розширенням спектру традиційних кредитно-розрахункових операцій (через впровадження новітніх технологій видачі позик і здійснення платежів), а також активним розвитком таких порівняно нових у діяльності вітчизняної кредитної системи видів послуг як трастові, валютні, інвестиційні, аналітичні, консультаційні та ряд інших. Запровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку також вигідно відрізняє банківську систему від інших секторів економіки.

Водночас особливості сучасного етапу перехідного періоду зумовлюють наявність цілого ряду проблем у процесі функціонування банківських установ, що загалом призводить до зниження ефективності їхнього фінансового посередництва на ринку. А це у свою чергу значно ускладнює економічні реформи в суспільстві, оскільки банки є їх основною рушійною силою. Деякі із зазначених проблем можна згрупувати за наступними основними напрямами.

1. Низький рівень капіталізації комерційних банків в Україні. Загальна сума статутних фондів українських банків на початок 1998 року становить 1,557 млрд.грн., капіталу - 2298,7 млн.грн., що відповідає капіталу одного середнього німецького банку. При цьому капітал банківської системи сконцентровано переважно у п'яти системних банках («Україна», «Промінвестбанк», «Укрсоцбанк», «Ексімбанк», Ощадбанк), які, слугуючи цілям державної інвестиційної політики, нагромадили у своїх портфелях значні обсяги безнадійних позик.

2. Тенденції до звуження клієнтської бази банків унаслідок виробничого спаду, повільного розвитку малих і середніх підприємств, низьких темпів приватизації та сильного податкового пресу. Дається взнаки також політична нестабільність в країні, яка зумовлює вкрай низьку інвестиційну привабливість економіки для національних і зарубіжних інвесторів.

3. Значна частка прострочених, пролонгованих і безнадійних позик у кредитному портфелі банків (до 20-25%), що зумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. При цьому об'єктивні фактори пов'язані

з відсутністю надійного заставного забезпечення наданих позик із-за недосконалості господарського права, а суб'єктивні - викликані переважно відсутністю чіткої кредитної політики у самих банків та їхньою неспроможністю розраховувати усі можливі ризики.

4. Брак досвіду у банківського персоналу. За деякими оцінками близько 80% працівників, що прийшли у новоутворені банки, не мали практичного досвіду роботи у кредитних установах. Це, зрозуміло, суто об'єктивний момент, однак він досить негативно позначається на якості банківського обслуговування клієнтури та професіоналізмі учасників фінансового ринку.

5. Відсутність належного законодавчого та нормативного забезпечення усього можливого спектру банківських операцій. Внаслідок цього банки не завжди спроможні достатньо розвивати нові види послуг у відповідь на зростаючі потреби ринку та конкуренцію з боку небанківських фінансово-кредитних установ.

Проблеми у діяльності комерційних банків в Україні далеко не вичерпуються зазначеним переліком, однак від їх вирішення значною мірою залежить не лише ефективність функціонування банківської системи, а й успішна реалізація реформ в економіці загалом. Остаточне формування комерційних банків як повноцінних ринкових інститутів є однією з необхідних умов подолання кризових явищ у виробничій сфері та динамічного розвитку господарства країни.

ПРОЕКТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Сенів Б.Г., Тернопіль, ТАНГ

Для найкращого розуміння специфіки розвитку інвестиційної діяльності в Україні необхідно виділити найбільш розповсюджені форми, які використовуються на сьогоднішній день при здійсненні інвестицій: державні централізовані капітальні вкладення; довгострокове банківське кредитування; фінансування капітальних вкладень за власний рахунок; прямі інвестиції і створення фінансово-промислових груп.

На жаль, приходиться визнати, що поки-що існує здійснення інвестицій досить неефективне, щоб задовольнити зростаючі потреби цього сегменту ринку. Можливо, в Україні необхідне не тільки вдосконалення існуючих форм, але і розробка нових нетрадиційних взаємовідносин між учасниками інвестиційного процесу, які характеризуються високим довір'ям і одночасно достатнім професіоналізмом і глибоким розумінням економічної природи процесів, які проходять в нашій країні. Звертаючись до західного досвіду, можна прослідкувати, що інвестиційна діяльність в розвинутих країнах має специфічну область, яка орієнтована на фінансування переважно великих промислових проектів - проектне фінансування.

Під проектним фінансуванням в міжнародній практиці розуміють таке фінансування інвестиційних проектів, коли основним забезпеченням для кредитів, які надають банки, є сам проект, тобто ті доходи, які отримає в майбутньому підприємство, яке будується або проводить реконструкцію.

Значна частина інвестиційних проектів повинна фінансуватись за рахунок власних коштів замовників. Така практика відповідає загальному підходу до фінансування нових проектів, яке заключається в тому, що витрати і ризики переважно повинні нести замовники проекту, оскільки акціонери мають можливість отримувати великі доходи, в той час як кредитори можуть розраховувати тільки на своєчасне повернення кредитів та процентів.

Існує декілька визначень проектного фінансування:

1. Фінансування, яке ґрунтується на життєздатності самого проекту без врахування платоспроможності його учасників, їх гарантій погашення кредиту третім особам;

2. Фінансування інвестицій, при якому джерелом погашення заборгованості є потоки грошових коштів, які генеруються в результаті реалізації самого проекту;

3. Фінансування, яке забезпечене економічною і технічною життєздатністю підприємства, яке дозволяє генерувати потоки коштів, які достатні для обслуговування свого боргу.

Таким чином з приведених визначень виходить, що проектне фінансування характеризується особливим способом забезпечення, в основі якого лежить підтвердження реальності всього комплексу, пов'язаного з проектом ресурсів між сторонами, які беруть участь в його реалізації (підрядні органи, постачальники сировини, споживачі кінцевої продукції).

Банківська практика виділяє наступні типи проектного фінансування:

1. Без будь-якого регресу⁸ на позичальника. Банк-кредитор приймає на себе весь ризик, пов'язаний з реалізацією проекту і оцінює лише потоки коштів, які генеруються проектом і направляються в погашення кредитів.

⁸ Регрес - зворотня вимога з відшкодуванням доплаченої суми, яка пред'являється однією фізичною або юридичною особою до іншої зобов'язаної особи.